

לב שזמע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל יטב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת בלק

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com

לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תודה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן הענינים

ז ..... יראת ה' היא אוצרו

☆ בלעם היה 'זה לעומת זה' של משה רבינו ☆ ראשית חכמה יראת ה' ☆ האלקים עשה שיראו מלפניו ☆ כל דבר שבקדושה בלא קבלת עול מלכות שמים מקודם - לאו כלום הוא ☆ ואמונתך בלילות ☆ לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע

ט ..... פרשת בלעם - חיזוק באמונה

☆ מה אקוב לא קבה א-ל ☆ יפתח בדורו התנהג להיפך מלעם ובלק ☆ העושר האמיתי יש לו קיום - כשהוא מתנת שמים ובא בכח התורה ☆ בטל רצונך מפני רצונו ☆ אל תצר צרת מחר ☆ אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך ☆ אמונתו של אברהם אבינו - שורש המידות הטובות ☆ אכילת ממון גזל מולידה מידות רעות ☆ מכח האמונה אפשר לתקן ולזכות למידות טובות

יח ..... מן השטים עד הגלגל - למען דעת צדקות ה'

☆ עומק פרשת בלעם והאתון למעלה מכל השגת בן אנוש ☆ כ"ד אלף שנהרגו במגיפה הם כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא ☆ האריז"ל תיקן ועצר גזירות שמד שגרם בלעם על ידי חטא פעור ☆ הניצוץ הקדוש שהיה בבלעם נתקן בחמורו של רבי פנחס בן יאיר ☆ הגאולה העתידה תלויה בתיקון הקלקול שעשה בלעם לישראל ☆ והשיב לב אבות על בנים

כג ..... כי הכיתני זה שלש רגלים

☆ שלש רגלים תחוג לי בשנה ☆ תלמידי של אברהם אבינו ותלמידי של בלעם הרשע ☆ תשובת האתון לבלעם

פרשת בלק

יראת ה' היא אוצרו

☆ בלעם היה 'זה לעומת זה' של משה רבינו ☆ ראשית חכמה יראת ה' ☆ האלקים עשה שיראו מלפניו ☆ כל דבר שבקדושה בלא קבלת עול מלכות שמים מקודם - לאו כלום הוא ☆ ואמונתך בלילות ☆ לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע

לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה', התכוון בברכותיו לקלל ועבר על מה שציווה אותו ה', אלא (דברים כג ו) ש'לא אבה ה' אלקיך לשמע אל בלעם, ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה, כי אהבך ה' אלקיך'.

ראשית חכמה יראת ה'

אך התשובה לזה, שלא די בהשגות כדי לעבוד את ה' - כשאין יראת שמים שהיא יסוד הכל, וכמובא בגמ' (שבת לא). 'אי יראת ה' היא אוצרו - אין, אי לא - לא. משל לאדם שאמר לשלוחו: העלה לי כור חיטין לעלייה. הלך והעלה לו. אמר לו: עירבת לי בהן קב חומטון. אמר לו: לאו. אמר לו: מוטב אם לא העליתה' וכו'.

אמר רבה בר רב הונא: כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו. בהי עייל. מכריז רבי ינאי: חבל על דלית ליה דרתא, ותרעא לדרתא עביד'א.

בלעם היה 'זה לעומת זה' של משה רבינו

הנה בלעם היה גדול הנביאים מצד הטומאה כמו משה רבינו בצד הקדושה, בבחינת מה שנאמר (קהלת ז יד) 'זה לעומת זה עשה האלקים' - להבדיל אלף אלפי הבדלות, וכדברי הרמ"ע מפאנו (מאמר חיקור דין ח"ה פ"ח), על בלעם ועמלק בקליפה, שהם כמו - להבדיל בין טומאה וטהרה - יעקב ומשה בקדושה (עיין בתיקו"ז כט).

על כל פנים, יש להתבונן כיצד יתכן שלאחר שהתגלה הקב"ה לבלעם בחלום, המשיך בלעם להחזיק ברשעותו וטומאתו ולא עזב את עם ה'. ולא זו בלבד, אלא שהאתון פתחה את פיה ודיברה עמו - מה שמחוץ לדרך הטבע, ובמקום שישוּב ממחשבתו הרעה על היהודים וישוב לארצו, התכעס על האתון, כפי שנאמר (כב כט) 'ויאמר בלעם לאתון, כי התעללת בי, לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך'. ולא די בזה, אלא שבסוף, לאחר שהודה ואמר 'מה אקב

בבחינת מה שנאמר (ירמיהו ד כב) 'חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו'.

האלקים עשה שיראו מלפניו

ולהלן מביאה הגמ', שתכלית מה שברא הקב"ה את עולמו, הוא לתכלית שייראו מלפניו ית'. וזו לשון הגמ' 'אמר רב יהודה: לא ברא הקב"ה את עולמו אלא כדי שייראו מלפניו, שנאמר (קהלת ג יד) 'והאלקים עשה שיראו מלפניו' וכו'. דאמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר: אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנאמר 'עתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה' וגו"כ.

ויש ללמוד מדברי הנך אמוראי, שאילולא יראת שמים, לא תועיל התורה ואף לא השגות וגילוי אלוקות. מפני שבלא יראה, האדם עשוי להירקב כתבואה בלא קב חומטין. וכל מהותו דומה לגזבר שקיבל מפתחות פנימיות בלא המפתחות החיצונות. או כאדם שבנה דלת כשאין לו חצר, כאמור. וממילא, אצל בלעם שהיה ראש הקליפה, לא היתה בו אפילו מעט יראה, ותורה בודאי שלא היה בקרבו. ומשום כך, הגם שנגלה אליו הקב"ה בכבודו ובעצמו, מיד לאחר שסיים לדבר עמו, הוא חזר לסורו וביקש להתחכם ולקלל כאילו הוא ישות בפני עצמה,

'אוצרו של הקב"ה' יתר על שאר עניני עבודתו ית'. וזו לשונו 'ובזה יתפרש היטב מ"ש חז"ל (שבת לא). 'אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים בלבד'. והכוונה, שבאמת העולם השפל הזה, אף שאנו רואים בו חכמת פעולותיו הגדולים והנוראים וכחו הגדול, אעפ"כ אין ערוך בה לגדולת מעשיו הנראה בעולם הגלגלים ועולם המלאכים. ואין להקב"ה בעולם הזה אלא אוצר של יראת שמים, שדבר זה לא נמצא אלא בעולם הזה השפל. יען כי ענין 'יראה' לא נופל כי אם באופן שרצונו ויכולתו לעשות דבר ומתיירא מפני דבר המפחידו. אבל אם אין בכחו לעשות באופן אחר, אין זה בגדר יראה. והנה כל ברואי מעלה בעולם הגלגלים ועולם המלאכים אין בכחם להטות ימין ושמאל מרצונו ית"ש, כי כולם מרגישים כחו ויכולתו, וזהו חיותם ומציאותם ולא ניתן בהם הכח הזה לסור מרצונו. לא כן האדם בעולם השפל הזה, לו לבדו ניתן הבחירה ונתפתחו מוסרות עבותימו לעשות כרצונו. כי על כן אמרו חז"ל (בבא מציעא פג): 'תשת חושך ויהי לילה' (תהלים קד כ) - זה העולם הזה שדומה לילה, מפני שהעולם הזה נקרא 'לילה', מפני החושך המכסה את הארץ ומעוור עיני האדם להיות ביד האדם, לילך אחרי התווה וההבל, כאלו אין אלקים לנגד עיניו, כאמרם 'בו תרמוש כל חיתו יער' - אלו רשעים שדומים לחיות שביער, היינו שמפני החושך אשר הושת, עושים הרשעים כל תאות נפשם כחיות שביער וכו'. אולם, אם האדם נותן אל לבו גדולת מעשי ה' ופורש מדרכי ההבל והתווה, זהו בגדר יראת ה'. ולהכי קאמר 'אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים' שאך דבר זה יתרון להקב"ה בעולם השפל מעולמות העליונים שבהם לא נמצא ענין גדר יראת שמים, שמוכרחים הם במעשיהם לטוב, לא כן העולם הזה, האדם חפשי בבחירתו לעשות מה שירצה. וכשבוחר בדרך הטוב מפני יראתו ממנו ית"ש, זהו אוצר כלי חמדתו של הקב"ה'.

ב. ומשום כך ראוי לו לאדם ללמוד בכל יום ספרים המביאים ליראה את ה', וכלשון החיי אדם (חלק ב-ג הלכות שבת ומועדים כלל קמג) 'ופשיטא שהוא חוב גמור על כל אדם שילמוד בכל יום

היא ש'אין חכמה ואין תבונה ואין עצה
לנגד ה" (משלי כא ל).

ואמונתך בלילות

אמנם אצל בני א-ל חי, העבודה לה' היא
להיפך - בלא השגות ומדרגות,
דוקא בשעת חושך אנו 'מאמינים בני
מאמינים' והולכים מתוך יראת שמים אחרי
הקב"ה, בבחינת מה שנאמר (תהלים צב ג)
'ואמונתך בלילות', וכמרומו במאמר חז"ל
(קידושין טו.) 'עבד עברי עובד בין ביום ובין
בלילה', שבני ישראל הם עבדי ה'
שמשדלים לעשות את רצונו ית' בכל
המצבים, הן כשמאיר להם בבחינת 'יום' והן
בחשכות והסתר פנים בבחינת 'לילה'.

ויש להעתיק בזה את המובא בעבודת
ישראל (ליקוטים ד"ה תקנו להזכיר) בזו
הלשון 'תיקנו להזכיר מדת לילה ביום - כדי
להוציא מלב האפיקורסים שאומרים מי
שברא אור לא ברא חושך (שולחן ערוך או"ח
סי' נט סעי' א)². ביאור הענין דוגמא לדבר,
מצינו זמנים ומועדים הנראה בעליל בהם
גילוי אלקות, כמו יומי ניסן אייר סיון. והם
נקראים בחינת 'יום' - ו'הבוקר אור' (בראשית
מד ג). **ויש** זמן כמו תמוז ואב עד אחר
תשעה בו או עד חמשה עשר, וכן טבת
ושבט עד חמשה עשר בו, הם בחינת חושך
ולילה, שהאלקות באיתכסיא, כי לא ניכר

**כל דבר שבקדושה בלא קבלת עול
מלכות שמים מקודם - לאו כלום הוא**

ויש להוסיף עוד מדברי החידושי הרי"ם
זיע"א (חידושי הרי"ם פר' ויקרא ד"ה ויקרא
אל) בזו הלשון 'ויקרא אל משה' וגו', ולכל
הדברות ולכל האמרות והציוויים קדמה
קריאה, מה שאינו כן בבניאי אומות
העולם שנגלה אליהם בלשון עראי, כמו
שנאמר (במדבר כג ד) 'ויקר אלוקים אל
בלעם' וגו'. הקריאה המוקדמת היא הכנה
והזמנה, שלכל דברי קדושה צריכים הכנה
והזמנה, שבלא הזמנה כלום הם, וכמו
דאיתא לענין תענית, דאפילו מאה תעניות
לאו כלום הוא. וכן כל אחד ואחד
מישראל, צריך להזמין את עצמו לכל דבר
מצוה או דברי תורה, שיקבל עליו עול
מלכות שמים מקודם, ואז יוכל לקבל עליו
עול המצות. וזה הוא שנקראים (תהלים קג
ג) 'גבורי כח עושי דברו לשמוע' כו',
שמקבלים עליהם עול מלכות שמים
ומזמנים את עצמם בעונה ובזריזות לעשות
דברו ולשמוע בקול דברו'.

וכך היה אצל בלעם, שלא היתה בו יראת
שמים והכנה, ומשום כך, לא נשאר
אצלו כלום. ואפילו שזכה ודיבר עם מלך
מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו, עדיין
חשב שהוא יכול להתחכם ולהתפתל
ולעבור על פי ה' - היפך האמונה, והאמת

בספרי היראה אם מעט ואם הרבה, שהוא יותר חיוב מכל לימודיו. ואפילו אם יתבטל על ידי
זה מלימוד פרק משניות או שאר לימוד. כי מה ה' אלקיך מבקש ממך, כי אם ליראה אותו.
וכדאיתא במשנה (אבות פ"ג מ"ז) 'אם אין יראה - אין תורה', כי מה תועיל לו התורה אם אין
דעתו לקיים'.

ג. זו לשון המחבר "בא"י אלוקינו מלך העולם, יוצר אור ובורא חושך' - תקנו להזכיר מדת
לילה ביום, להוציא מלב האפיקורסים שאומרים שמי שברא אור לא ברא חושך'.

לאמר, הנה העתים הללו אין דעתי צלולה בהם לעבוד ה', כי הם ימי קטנות המוחין, אדרבה, יתחזק את עצמו בכל יכולתו לשבר המסך המבדיל ולקרב אל משכן ה'. כמו שכתבתי כבר, על פי מה שראינו הנהגה אחת ממלך תקיף וחכם, שלא היה נלחם כל ימיו עם אויביו בארצו ולא נתנם לעבור בגבולו, כי אמר פן ישחיתו את גבולי. אבל אזר כגבור בגבורה ויצא ונלחם במדינת שונאיו. וכן יש לקחת מזה מוסר השכל בעבודת ה' יתברך, כי אין נפלא להיות 'עובד' כיון שהוא במוחין דגדלות ולעורר מלחמה, כי אז העת מוכן להקדיש יוצרנו בשמחה ובששון, מה שאין כן בימי הרעה הנמוכים בשנה ושורה בהם הקטנות, אז יצא כל אדם כברק חצו להכות באגרוף רשע וללחום מלחמות ה' ולהסיר כל המסכים וכל מיני השחרות - עד אשר יצא כנוגה לצדקו, והבא לטהר מסייעין לו¹.

לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע

והנה לאחר שהלך בלעם, נאמר (כה ו) 'והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל, והמה בוכים פתח אהל מועד'.

גדולת האדון, מפני שבימים האלו החריבו בית תפארתינו, וכמה דברים אירעו בהם לאבותינו וכנודע מזוה"ק סוד ימים האלו (עיין זוה"ק פר' שמות יב.).

והנה זאת דעת האפיקורסים ושוטים, שמדמים בלבם כי יש חילוק ופירוד באלקותו יתברך שמו חס ושלוה בין הזמנים הללו. וזה הענין מי שברא אור לא ברא חושך. אבל מי חכם ויבן את זאת, כי הכל מורה על אחדותו הפשוט ואין דבר נעלם ממנו, והבורא ברוך הוא צפה והביט מראשית הבריאה עד אחריתו וסידר הכל ברצון הפשוט - מה שאין לעמוד על מחקר יסוד ושורש הענין, כי גבהו מחשבותיו ממחשבותינו. ולא היה שמחה כיום שנבראו בו שמים וארץ, כדאיתא במדרש (ספרא שמיני פרשה א), ואף על פי שרומז במקרא מלא על ארבע גלויות בפסוק (בראשית א ב) 'והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום', וגם 'ורוח אלוקים מרחפת', הוא סוד רוחו של משיח, כנודע מספרים קדושים. והכל ברצונו הפשוט וכמו שכתבתי בביאור הענין קצת בחיבורים אחרים, עיין שם.

לכן יש לזהר שלא להתרשל חס ושלוה מעבוד ה' על פי טפשות היצר הרע,

ד. ועל כל אחד ואחד לדעת בכל זמני קושי והסתר, שהאמונה נטועה בנשמתו פנימה, אלא שצריך להתאמץ לגלותה ולהתחזק עמה למעלה מכל חשבונות והבנות, וכלשונו הזהב של התניא (ליקוטי אמרים פרק יח) 'ולכן כל ישראל אפילו הנשים ועמי הארץ הם מאמינים בה', שהאמונה היא למעלה מן הדעת וההשגה, 'כי פתי יאמין לכל דבר וערום יבין' וגו' (משלי יד¹⁰), ולגבי הקב"ה שהוא למעלה מן השכל והדעת ולית מחשבה תפיסא ביה כלל, הכל כפתיים אצלו ית', כדכתיב (תהלים עג כב-כג) 'ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך, ואני תמיד עמך' וגו', כלומר, שבזה שאני בער ובהמות, אני תמיד עמך. ולכן אפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב, וסובלים עינים קשים שלא לכפור בה' אחד, ואף אם

ושררות לה' להמליכו על כל העולם וכו'. שצריך האדם להשים עצמו כבהמה, 'ותרעינה באחו', ומתרגם 'באחווא', כי מה שאדם שונא את חבירו הוא מחמת גדלות ודומה לו שלו ראוי הכבוד והגדולה ומקנא לחבירו. אבל אם משים עצמו כבהמה אז הוא אוהב את כל העולם ואין לו שום שנאה על חבירו וכו'. כי היצר הרע בא להחטיאו בשבעה המדות, לאהוב חמדת ממון ושאר תענוגים, ולירא את העונש, ולהתפאר בעצמו, ולנצח את שונאו, ולהודות את עצמו, ויהא מקושר בכל דבר הנ"ל ולהשתרר הוא בעצמו.

ומעתה יש לומר, שזמרי בן סלוא, מחמת שלא הרגיז את יצרו ויצא למלחמה לנצח את יצרו, לכן, הגם שהיתה בו מידת הגבורה והיראה יחד עם מידת 'נצח' - ניצחון, הוא לא השתמש במידות הללו אלא במידת האהבה שלא במקומה, ומשום כך לא הועילה לו קריאת שמע של כלל ישראל, ונפל בחטא עם בת מדין והביא חרון אף עד שמתוך כלל ישראל נפטרו עשרים וארבע אלף¹.

ובתרגום יונתן פירש בזו הלשון 'ואינן בכיין וקריין שמע וקימין בתרע משכן זמנא'.

ולכאורה יש להבין מדוע קריאת שמע שקראו לא הועילה להם כדי להצילם מידי היצר, וכמובא בגמ' (ברכות ה.) 'אמר רבי לוי בר חמא, אמר רבי שמעון בן לקיש: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע¹, שנאמר (תהלים ד ה) 'רגזו ואל תחטאו'. אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יעסוק בתורה, שנאמר: 'אמרו בלבבכם. אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יקרא קריאת שמע, שנאמר: 'על משכבכם'. אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יזכור לו יום המיתה, שנאמר: 'ודומו סלה'.

ונראה לבאר ובהקדם דברי המאור עינים (פר' מקץ) 'והנה שבעה מדות הם: אהבה - לאהוב את השם. ויראה - לירא מלפניו. ותפארת - לפאר את השם. נצח - לנצח את היצר הרע, 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע' (ברכות ה.) והוד - להודות את ה'. ויסוד - שיהא מקושר אל כל המדות הנ"ל, ומלכות הוא, ליתן ממשלה

הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה'. וגם במעט שיודעים אין מתבוננים כלל ואין מוסרים נפשם מחמת דעת והתבוננות בה' כלל, אלא בלי שום דעת והתבוננות, רק כאלו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד, בלי שום טעם וטענה ומענה כלל. והיינו משום שה' אחד מאיר ומחיה כל הנפש על ידי התלבשותו בבחינת חכמה שבה שהיא למעלה מן הדעת והשכל המושג, ומובן.

ה. פירש"י (ד"ה ירגיז יצר טוב) 'שיעשה מלחמה עם יצר הרע'.

ו. ראה בלקט אמרי קודש (פר' פנחס), מה שביאר מדוע הוקשה לזמרי להרגיז את יצרו עד שנפל בחטאו. וזו לשונו "בקנאו את קנאתי, פירש רש"י ז"ל (ד"ה בקנאו) 'בנקמו את נקמתי, בקצפו את הקצף שהיה לי לקצוף'. שאל (מהר"ד) משם מרן הרב מבעלזא (מהר"י) ז"ע, אמרו רבותינו ז"ל (ברכות ה.) 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על היצר הרע', וסמכו אקרא (תהלים ד ה) 'רגזו

לבוא אלינו, נשתמש עם מידת הגבורה והנצח, להתגבר עליו במלחמה ולנצחו - בעזר אלוקי מרום.

מכלל הדברים למדנו, שראוי להיות בקשרי מלחמה קודם שיבוא היצר עלינו - 'ירגיז יצר טוב', כדי שכאשר יתעורר היצר

פרשת בלעם - חיזוק באמונה

☆ מה אקוב לא קבה א-ל ☆ יפתח בדורו התנהג להיפך מלעם ובלק ☆ העושר האמיתי יש לו קיום - כשהוא מתנת שמים ובא בכח התורה ☆ בטל רצונך מפני רצונו ☆ אל תצר צרת מחר ☆ אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך ☆ אמונתו של אברהם אבינו - שורש המידות הטובות ☆ אכילת ממון גזל מולידה מידות רעות ☆ מכח האמונה אפשר לתקן ולזכות למידות טובות

עם שרים גדולים מכם. למדנו שרוחו גבוהה ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום. אלא בלשון גסות, לפיכך 'יוסף עוד בלק'.

וכשבלק שלח לו שרים רבים וגדולים מהראשונים, אמר להם (פסוק יח) 'אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב, לא אוכל לעבור את פי ה' אלקי לעשות קטנה או גדולה'. אך שוב בלעם התחכם וביקש

מה אקוב לא קבה א-ל

הקב"ה נגלה אל בלעם ואמר לו (כב יב) 'לא תלך עמהם, לא תאר את העם כי ברוך הוא'. אך בלעם התחכם והתפתל, ובמקום לומר לשרי מואב שהקב"ה ציווה עליו שלא ילך עמהם מחמת שעם ישראל ברוכים לה, אמר לשרי מואב שה' מיאן שילך עמהם מחמת שאינם חשובים די עבורו, וכלשון רש"י (שם ד"ה להלך עמכם) 'אלא

ואל תחטאו'. ומהיכן יש לצדיקים כח זה של רוגז, הרי מידה זאת אינה מידה משובחת והם מרחיקים מידה זאת מאיתם.

אלא מצינו שדרשו חז"ל (ברכות ז.) על הפסוק (תהלים ז יב) 'וא-ל זועם בכל יום', שהקב"ה כועס בכל יום רגע, מזה ממשיכים הצדיקים כח להרגיז יצר טוב על יצר הרע. אמנם ידוע אומרים ז"ל על 'מה אזעום - לא זעם ה' (במדבר כג ח), כי כל אותן הימים לא זעם ה', שלא יוכל בלעם לקלל, עיין ברכות (ז.), ומחמת זה במעשה פעור לא היה כח כל כך בישראל להרגיז יצר טוב על יצר הרע ונכשלו הרבה. אמנם פנחס התגבר ונתעורר מעצמו לקצוף הזעם והקצף שהיה להקב"ה לקצוף בכל יום. וזה שאמר רש"י, בקצפו את הקצף שהיה לי לקצוף, ובזה נתן כח גם לכל ישראל להרגיז ולהכניע היצר הרע ולהגביר יצר טוב'.

ז. ראה מה שכתב רש"י (ד"ה מלא ביתו) 'למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים. אמר, ראוי

העם'. ואחר שכבר בנה מזבח והקריב קרבנות, פתח את פיו ושיבח את ישראל, ובתוך דבריו אמר 'מה אקב - לא קבה אל, ומה אזעם - לא זעם ה'".

וכשכעס עליו בלק ואמר לו 'מה עשית לי, לקב אויבי לקחתיך והנה ברכת ברך'. השיב לו בלעם (פסוק יב) 'הלא את אשר ישים ה' בפי, אותו אשמור לדברי'. אך בלעם לא נכנע לרצון ה' והנהגתו. והלך עם בלק שבנה מזבח במקום אחר שרואים ישראל, והקריב עליו פר ואיל. אך גם שם לא הצליח בלעם לקלל, עד שבלק התכעס ואמר לו (פסוק כה) 'גם קב לא תקבנו, גם ברך לא תברכנו'.

ואף שבלעם ראה כיצד הקב"ה שם את המילים בלשונו ואינו יכול להוציא מילה שאינה לרצון בוראו, עם כל זאת הסכים ללכת עם בלק לנסות שוב ממקום אחר לקלל את ישראל, וכפי ששכנע אותו בלק ואמר לו (פסוק כז) 'לכה נא אקחך אל מקום אחר, אולי יישר בעיני האלקים וקבתו לי משם'.

ולאחר שבלעם שב ושיבח את ישראל, נאמר (כד י-יא) 'ויחר אף בלק אל בלעם, ויספק את כפיו ויאמר בלק אל בלעם, לקב איבי קראתיך, והנה ברכת בך

מהשרים להישאר ללון אצלו, הגם שידע שהקב"ה לא יתן לו רשות לקלל את עמו. או אז אמר לו הקב"ה (פסוק כ) 'אם לקרוא לך באו האנשים, קום לך אתם, ואך את הדבר אשר אדבר אליך, אותו תעשה'.

ומכיון שהקב"ה כבר גילה ואמר לבלעם שאינו רוצה שהוא יקלל את ישראל, לכן 'ויחר אף אלקים כי הולך הוא, ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו והוא רוכב על אתונו' (פסוק כב).

ואף כשהאתון פתחה את פיה נגד סדרי הטבע, לא התעורר בלעם להיכנע ולהבין שאין בידו לעשות מאומה נגד ה', אלא רק התקצף ואמר לה (פסוק כט) 'לו יש חרב בידך, כי עתה הרגתיך'".

ואף לאחר שנגלה אליו מלאך ה', נאמר (פסוק לד) 'ויאמר בלעם אל מלאך ה', חטאתי כי לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי בדרך, ועתה אם רע בעיניך אשובה לי'. ובתשובה זו לא התכוון בלעם לשוב אל ארצו באמת, אלא כוונתו היתה להתריס כלפי מעלה, כמובא ברש"י (ד"ה אם רע) ^ו.

וכשלקח את בלק, כמו שנאמר (כג מא) 'ויהי בבוקר ויקח בלק את בלעם ויעלהו במות בעל וירא משם קצה

לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו, שהרי צריך לשכור חיילות רבות, ספק נוצח ספק אינו נוצח, ואני ודאי נוצח'.

ח. וברש"י (ד"ה לו) כתב 'גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני השרים, זה הולך להרוג אומה שלמה בפיו, ולאתון זו צריך לכלי זיין'.

ט. זו לשון רש"י 'להתריס נגד המקום היא תשובה זו. אמר לו: הוא בעצמו צוני ללכת, ואתה מלאך מבטל את דבריו. למוד הוא בכך, שאומר דבר ומלאך מחזירו, אמר לאברהם (בראשית כב ב) 'קח נא את בנך וגו', וע"י מלאך בטל את דברו. אף אני אם רע בעיניך, צריך אני לשוב'.

וההתבטלות מתוך אמונה שלימה לרצונו ית' וגזירותיו, כפי המסופר בנביא (שופטים יא א) 'ויפתח הגלעדי היה גבור חיל והוא בן אשה זונה ויולד גלעד את יפתח'. וברבות הימים כאשר גדלו בני גלעד מאשתו האחרת, אחיו מהאב ביזו אותו, כמו שנאמר (פסוק ב-ג) 'ויגרשו את יפתח, ויאמרו לו, לא תנחל בבית אבינו כי בן אשה אחרת אתה. ויברח יפתח מפני אחיו, וישב בארץ טוב, ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו'. אך יפתח לא ירד מדרכו והתחבר עם הריקים להיות כמותם, אלא קיבל את הנהגת הבורא עמו באהבה, שאם כך הוא רצון ה', הרי שזוהי טובתו השלימה.

לאחר זמן, נאמר (פסוק ד-ה) 'ויהי מימים וילחמו בני עמון עם ישראל, ויהי כאשר נלחמו בני עמון עם ישראל וילכו זקני גלעד לקחת את יפתח מארץ טוב'. והיינו מפני שיפתח היה גיבור ואיש חיל. וכך אמרו לו (פסוק ו) 'לכה והייתה לנו לקצין ונלחמה בבני עמון'. אך יפתח תמה בפני זקני גלעד ושאלם (פסוק ז) 'הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי, ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם'. והם השיבו לו (פסוק ח) 'לכן עתה שבנו אליך, והלכת עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל ישרי גלעד'.

משכך, יפתח נכנע והעביר על מידותיו, ואמר לזקני גלעד (פסוק ט) 'אם משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן ה' אותם לפני, אנכי אהיה לכם לראש'.

זה שלש פעמים. ועתה ברח לך אל מקומך, אמרתי כבד אכבדך, והנה מנעך ה' מכבוד'.

והנה מלבד מה שאנו למדים מפרשה זו, על גודל אהבת ה' לישראל עם קרובו - ממה שהצילנו מבלעם ובלק שהיו מכשפים גדולים ביותר (עיין זוה"ק פרשתן קצ.), עלינו ללמוד עד כמה האדם אינו ברשות עצמו לעשות נגד רצונו ית', שהרי בלעם עשה כמה מיני טצדקי בכדי לקבל כבוד וגדולה, אך ככלות הכל בלק הודה ואמר לו 'והנה מנעך ה' מכבוד', והיינו כמאמר הכתוב (משלי כא ל) 'אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה''. עד שלבסוף הרגו אותו בחרב, כפי שנאמר (לא ח) 'ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם וכו' ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב'.

אכן, פרשה נפלאה עד מאוד היא פרשתו של בלעם, שנאמר בו (במדבר כד ד) 'שומע אמרי א-ל אשר מחזה ש-די יחזה נופל וגלוי עינים', שאף שהיו עיניו גלויות ויכול היה לראות את כל הבריאה כולה, אך כל מעלות הנבואה וכל אותן השגות שהשיג, לא זו בלבד שלא הועילו לו, אלא הם עמדו לו לרועץ, מתוך שגבה ליבו כאילו הוא 'מאן דאמר' בבריאה, עד שחשב שיוכל לעשות כחפצו, וגרם לעצמו את מפתו.

יפתח בדורו התנהג להיפך מלעם ובלק לעומתם, יש ללמוד מהמעשה של יפתח הגלעדי על מידת ההכנעה

י. וברש"י (שם ד"ה בחרב) כתב 'הוא בא על ישראל, והחליף אומנתו באומנותם, שאין נושעים אלא בפייהם ע"י תפלה ובקשה. ובא הוא ותפש אומנותם לקללם בפיו, אף הם באו עליו והחליפו אומנותם באומנות האומות, שבאין בחרב, שנאמר (בראשית כז מ) ועל חרבך תחיה'.

העושר האמיתי יש לו קיום - כשהוא מתנת שמים ובה בכה התורה

וכך בכל דבר וענין בחיים, הרוצה לראות ברכה במה שנתן לו הקב"ה, עליו להאמין שכל הצלחותיו אינם מצד השתדלותו וחכמתו, אלא הם מתנות שמים מהקב"ה, וכמובא במדרש רבה (פר' מטות כב ז) על הפסוק (במדבר לב א) 'ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד'. וזו לשון המדרש 'הלכה, ג' מתנות נבראו בעולם, זכה באחת מהן נטל חמדת כל העולם. זכה בחכמה - זכה בכל. זכה בגבורה - זכה בכל. זכה בעושר - זכה בכל. אימתי, בזמן שהן מתנות שמים ובהותן בכה התורה, אבל גבורתו ועשרו של בשר ודם אינו כלום, שכן שלמה אומר (קהלת ט יא) 'שְׁכַתִּי וְרָאָה תחת השמש, כי לא לקלים המרוץ ולא לגבורים המלחמה, וגם לא לחכמים לחם, וגם לא לנבונים עושר, וגם לא ליודעים חן, כי עת ופגע יקרה את כולם'. וכן ירמיה אומר (ירמיה

והלן מובא דין ודברים שהיו בינו לבין מלך עמון, ובתוך הדברים אמר לו (פסוק כה) 'ועתה, הטוב טוב אתה מבלק בן צפור מלך מואב, הרוב רב עם ישראל, אם נלחם נלחם בס'. ויש לפרש על דרך הדרוש, שיפתח בא במידת ההכנעה לה', וטען לפני מלך עמון, האם אתה טוב מבלק ובלעם שלא נכנעו לה' ולבסוף נפלו ולא הצליחו במלחמתם. ובאמת כך היה סופם של בני עמון, כמו שנאמר (פסוק לג) 'ויכם מערוער וכו' מכה גדולה מאד, ויכנעו בני עמון מפני בני ישראל'^א.

על יפתח מתאים לקרוא את הפסוק (תהלים קיג ז) 'מקימי מעפר דל, מאשפות ירים אביון', שמלהיות בן פילגש, מושפל ומגורש בלא ירושה ומקום לחיות בו, עלה לגדולה וכבוד גדול, כמובא בגמ' (ראש השנה כה:): 'יפתח בדורו - כשמואל בדורו וכו', הרי הוא כאביר שבאבירים'^ב.

יא. ולמעשה זכות הכנעתו של יפתח לה' - היא שעמדה לו לנצח במלחמה, כמובא בחתם סופר (פר' חקת, הפטרה ד"ה לכן עתה) בזו הלשון "לכן עתה שבנו אליך והלכת עמנו ונלחמת' וגו'. וקשה, מה השיבוהו על שאלתו 'ואתם שנאתם אותי ותגרשוני, ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם'. וי"ל הנה בגדעון כתיב (שופטים ו יד) 'לך בכחך זה', פירש"י 'בזכות שלמדת זכות על ישראל', וה"נ צריך זכות מה עתה ליפתח ולדורו שיצליח במלחמתו. והנה אחז"ל (אבות פ"ה) 'חרב בא על עיניו הדין ועיות הדין, וההיפך, בזכות משפט צדק יסולק החרב ויהיה שלום בעולם. והנה זקני גלעד הם הסנהדרין דשם לא נשאו פנים לאיש גבור חיל - יפתח, וגרשוהו מבית ונחלת אביו, והוא גם הוא קיבל הדין ולא מרד ולא נלחם עמיהם על ככה, א"כ בזכות זה ניצח. והיינו דאמרי ליה כשאמר להם 'ואתם שנאתם אותי ותגרשוני ולמה באתם אלי כאשר צר לכם', השיבוהו, אדרבא, 'לכן שבנו אליך', כי בזכות זה 'ונלחמת עם בני עמון'.

יב. נמצא שהכל היה לטובתו של יפתח לבסוף, והיינו כמובא בחתם סופר (שם ד"ה לכן) בזו הלשון "לכן עתה שבנו אליך וגו' והיית לנו לראש לכל יושבי גלעד". פירוש, שאמרו לו כמאמר יוסף לאחיו 'אתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה', ואין לנו לדון אהמחשבה, ה"נ במה שגרשנוך, גרם לך שנתלקטו אליך אנשים ריקים והיית לבן חיל, ולכן עתה שבנו אליך, ותהיה על ידי זה 'ראש לכל יושבי גלעד', נמצא שלא עשינו עמך רק טוב, וק"ל.

לעומת זאת, מצינו אצל חנה אשת אלקנה שהתנהגה להיפך, שלאחר ששפכה את ליבה בתפילתה ותחנוניה ונפקדה בבו, קראה לבנה 'שמואל' - 'כי מה' שאלתי' (שמואל א' א כ), והיינו להיפך מכל אלו שחטפו לעצמם, חנה לא נטלה את מתנת ה' לעצמה אלא החזירה אותה לה', וכמו שהיה (שם פסוק כז-כח) לאחר שגדל שמואל, שחנה עלתה עמו אל עלי במשכן שילה, ואמרה לעלי 'אל הנער הזה התפללתי ויתן ה' לי את שאלתי אשר שאלתי מעמו. וגם אנכי השאלתהו לה' כל הימים אשר היה הוא שאול לה' וישתחו שם לה"י.³

וענין זה הוא יסוד גדול בחיי היהודי, שלא להיות 'חוטפין אותה להם' - כאילו אנו ראויים לכל מה שיש לנו, אלא להבין ולהשכיל שאין לנו מעצמנו מאומה, וכי 'לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה' - כדי שנעשה רצונו ולעבדו בלבב שלם.

בטל רצונך מפני רצונו

צא ולמד מדוד המלך ע"ה, שלאחר שכלל ישראל התנדבו כסף וזהב לבית המקדש, במקום להתפאר על כל הכסף והזהב שאסף מכל העם, דוד המלך ע"ה הודיע לכולם, שלא יתפארו ויתגאו על תרומתם, וכך אמר להם: 'וכי מי אני ומי

ט כב) 'כה אמר ה', אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו, אל יתהלל עשיר בעשרו, כי אם בזאת יתהלל' וגו'. ומתנות אלו בזמן שאינן באין מן הקב"ה סופן להפסק ממנו.

שנו רבותינו, שני חכמים עמדו בעולם, אחד מישראל ואחד מעובדי כוכבים: אחיתופל - מישראל, ובלעם - מאומות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם. וכן שני גבורים עמדו בעולם, אחד מישראל ואחד מאומות העולם: שמשון - מישראל, וגליית - מאומות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם. וכן שני עשירים עמדו בעולם, אחד מישראל ואחד מאומות העולם: קרח - מישראל, והמן - מאומות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם. למה, שלא היה מתנתן מן הקב"ה אלא חוטפין אותה להם.

וכן אתה מוצא בבני גד ובני ראובן, שהיו עשירים והיה להם מקנה גדול וחבבו את ממונם וישבו להם חוץ מארץ ישראל, לפיכך גלו תחלה מכל השבטים, שנאמר (דברי הימים א' ה כו) 'ויגלם לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה'. ומי גרם להם, על שהפרישו עצמם מן אחיהם בשביל קנינם. מנין, ממה שכתוב בתורה 'ומקנה רב היה לבני ראובן' וגו'.

יג. יתכן לבאר לפ"ד את דברי הירושלמי (סנהדרין פ"י ה"א) 'רבי יהושע בן לוי אמר, חנה נתפללה עליהן, היא דעתיה דרבי יהושע בן לוי. דאמר ר' יהושע בן לוי בשם רבי יוסי, כך היתה עדתו של קרח שוקעת ויורדת - עד שעמדה חנה ונתפללה עליהם, ואמרה (שמואל א' ב ו) 'ה' ממיית ומחיה, מוריד שאול ויעל'. ולכאורה כיצד יכלה חנה להועיל לזקנה קורח. אלא שחנה התנהגה להיפך מקרח, שאין לו לאדם מאומה משל עצמו והכל ממנו ית', ומשום היה בכחה לתקן את ירידת עדתו של קרח - שלא ירדו עוד, מפני שזרע זרעו שב לדרך האמונה והאמת.

וכבר מובא על כך בגמ' (סנהדרין ק:) 'אל תצר צרת מחר, כי לא תדע מה ילד יום' (משלי כז א), שמא למחר איננו, ונמצא מצטער על עולם שאינו שלו. ופירש"י 'מה ילד יום - מה אירע היום, שמא למחר איננו - שמת הוא היום. ונמצא - שמיצר על יום שאינו עתיד לראות. והיינו עולם שאינו שלו שהוא מצטער עליו, ודואג על חנם מיום המחרת שלא תבא עליו צרה'^{טו}.

אמנם, כאשר יהודי מבטל את רצונותיו לרצונו ית' - 'בטל רצונך מפני רצונו', הריהו שליו ובטוח בטוב ה', כי לא כלו רחמיו וחסדיו. וכפי שהאריך הפלא יועץ (ערך דאגה) בדברים נפלאים על הדאגה, שאין לה סיבה אמיתית, ואין בה טעם וצדק ושום תועלת. וזו לשונו 'כי כבר אמר החכם (מראה מוסר ה) 'העבר אין. העתיד עדין. דאגה מנין. קום שתה יין' וכו'. יבטח בשם ה' וישען באלוקיו, זה כלל גדול להסיר הדאגה.

ועוד כלל אחר, שיחשוב ויאמין באמונה שלימה, שאין דבר רע יורד מן השמים ו'כל דעבד רחמנא לטב עביד' (ברכות ס:), לטובת הנפש או טובת הגוף. וכל מה שנראה לעינים שהוא רעה, אלוקים חשבה לטובה. לפעמים נגלה לאדם, ואומר (תהלים קיח כא) 'אודך כי עניתני ותהי לי

עמי - כי נעצר כח להתנדב כזאת, כי ממך הכל ומידיך נתנו לך' (דברי הימים א' כט יד). ועל דרך זה מובא בפרקי אבות (פ"ג מ"ז) 'רבי אלעזר איש ברתותא אומר: תן לו משלו, שאתה ושלך שלו. וכן בדוד הוא אומר (דברי הימים א' כט יד) 'כי ממך הכל ומידיך נתנו לך'^{טז}.

ומאחר שהכל בא ממנו ית' למענו - 'ומידיך נתנו לך', ממילא הדרך הרצויה לעבודת הבורא, היא ביטול הרצון לרצון ה', כאשר הורה לנו התנא (אבות פ"ב מ"ד) 'בטל רצונך מפני רצונו', לבטל את הרצונות העצמיים לרצון הבורא ית', ולומר בפה מלא: 'אנא עבדא דקודשא בריך הוא'.

אל תצר צרת מחר

וכשיהודי חי באופן כזה - להיפך מבלעם שהיתה רוחו גבוהה ונפשו רחבה לדאוג עבור עצמו שיהיה לו כבוד ושאר תאוות עולם הזה, הריהו מסיר מעליו דאגות ופחדים, שכן מקור הפחד והדאגה בא ממה שיש לו לאדם רצונות ומשאלות עבור עצמו - יותר ממה שהקב"ה מכין עבורו, ומאחר שהעולם אינו בשליטתו, לפיכך הוא חרד שמא בפועל יהיה אחרת מרצונו, ומי יודע מה.

יד. מסופר שפעם בא רופא אחד אל הגאון הצדיק רבי יחזקאל אברמסקי (בעל החזון יחזקאל) זצ"ל, וסיפר לו שהיה עליו לערוך ניתוח קשה ומסובך. אולם - סיים הרופא וסיפר - הצלחתי לעשות את הניתוח כראוי. על אתר תיקן אותו הגר"י אברמסקי ואמר לו: דאקטאר, אם אמנם הניתוח הצליח, דע, שלא שלך היא.

טו. ועל כך מובא בגמ' (בבא בתרא קמה:) 'רבי יהושע בן לוי אמר: 'כל ימי עני רעים' - זה שדעתו קצרה. 'וטוב לב משתה תמיד' - זה שדעתו רחבה'. ופירש"י (שם) 'שדעתו קצרה - משים ללבו כל דאגות חבירו, ודואג על כל מה שעתיד לבא עליו. רחבה - ואינו משים ללבו דאגה כל כך'.

אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך

ובזה יש לבאר את דברי התנא (אבות פ"ה מ"ט) 'אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת', שנאמר (תהלים נה) 'ואתה אלקים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך'. ובפשטות מה שאנשי דמים לא יחצו את ימיהם, היינו מפני שמחמת רשעותם וחטאתם הקב"ה אינו ממלא את ימיהם.

אך לפי האמור יש לומר שדרך חייהם של בלעם ותלמידיו מלאה עם דאגות, והיא אשר גורמת להם לקיצור ימים ושנים, וכמובא בגמ' (סנהדרין ק:) 'לא תעיל דויא (דאגה, רש"י) בלבך, דגברי גיברין קטל דויא'. והיינו שאסור להכניס את הדאגה ללב, מפני שאנשים גיבורים נהרגו מחמת הדאגה. ומכיון שדרך חייהם של בלעם ותלמידיו מלאה רצונות מתוך רוחם הגבוהה ונפשם רחבה, הרי ששוכן בקרבם דאגות דגברי גיברין קטל, ומשום כך לא יחצו את ימיהם. ואילו דוד המלך שביטל את עצמו ורצונו לה', אמר 'ואני אבטח בך' ואאריך ימים, מפני שלא היו לו שום דאגות, זולת הביטחון בטובת הקב"ה לבני ישראל עם קרובו^{טז}.

והיינו ראשית דברי התנא (אבות שם) על תלמידי אברהם אבינו, שכבר בעולם הזה נהנים מחמת טוב מידותיהם לאורך ימים ושנים טובות, וכלשון התנא

לישועה'. ולפעמים נשאר נסתר, שהקב"ה רוצה לייסרו כדי להצילו ממות ולהציל נפשו מדרת שחת. אם כן, דאגה מנין? למה זה דומה, למי שנתחייב מיתה למלכות, ובחמלת המלך עליו, נתרצה בתת לו קצת מכות על רגליו, או בקחת ממנו קצת פרוטות, שבודאי יקבל דינו בשמחה ויודה וישבח למלך. כן הדבר הזה, שהרי אמרו רבותינו ז"ל (פסחים קיא.) על פסוק 'הודו לה' כי טוב' - שגובה חובתו של אדם בטובתו. נשברה צלוחיתו, נשפך יינו, מתה תרנגלתו, וכדומה מקצת הנפש ככל הנפש.

וגברו רחמי הא-ל, שגם מה שהוא נוטל משלו הוא נוטל. הא למה זה דומה, למלך שאומר לבעל חוב שלו, כל העם יודעים שאדם שחייב למלך, בלתי אפשר להיות בטל. אבל עשה זאת אפוא, קח לך כים זה של זהובים ושלם נְשִׁיף־ שאתה חייב לי, ואתה ובניך תחיו בנותר. **היש לך חַךְ מתוק מזה** (בתמיהה). **כן הקב"ה גובה חובתו של אדם בטובתו.** שהוא נותן לו, ונותן וחוזר ונותן, כהנה וכהנה. המקום ממלא חסרונו וסרח העודף.

ה' מוריש ומעשיר. הוא מְפָה, ומְחִץ מְפָה יְפָא. הוא ממית ומחיה - באופן שאפילו על המיתה אין לדאוג עליה. שאין ה' ממית את האדם לרעתו אלא לטובתו, ולו נתכנו עלילות. ואם לפני השי"ת הגון, לפנינו לא כל שכן (בתמיהה). אין לנו אלא לומר: ה', הטוב בעינינו לנחת רוח לפני כסא כבודו הוא יעשה. ועליו לקבל הכל ברצון ובשמחה'.

טז. בספר מחנה ישראל (שער האחרון - הערות פרק ג) הביא החפץ חיים זצ"ל משל נפלא על הדאגה, שאין לה מקום וסיבה אצל מי שמשליך את יביו על ה', וזו לשונו 'והנה על

הרעות שקיננו בקרבם ובקרב תלמידיו, ואילו האמונה הטהורה של אברהם אבינו - ראש המאמינים¹⁷, היא זו שגורמת את המידות הטובות של אברהם אבינו, תלמידיו וזרעו אחריו.

והדברים הללו פשוטים וברורים, שמה שיש לו לאדם 'עין טובה'

'תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא, שנאמר (משלי ח כא) 'להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא'¹⁸.

אמונתו של אברהם אבינו - שורש המידות הטובות

ויש לומר, שהכפירה שהיתה בו בבלעם כמבואר, היא השורש לכל המידות

האיש שהיצר מפתחו שצריך שיקח הרבה נדוניא כדי שיהיה לו אחר כך במה להתפרנס ולחיות, אמרתי מכבר, שזהו כוונת הכתוב (תהלים נה כג) 'השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך'. ובדרך דמיון, עני אחד הלך בדרך ונשא על כתפו שק של תבואה משא של שני פוד (כמות תבואה) עם ג' וד' לטרות (כמות נוספת של תבואה). פגע באיש אחד נדיב שנסע בעגלה, ויבקשהו שיתן המשא על עגלה שלו. ויאמר לו: טוב הדבר. וימהר העני וירק היתרון מן שני פוד - שהיה ג' וד' (פונט) [לטרות], וישימהו בשק קטן על כתפו, ויתר התבואה הניח על העגלה. ויאמר לו הנדיב, לפלא לי עליך - על שאתה חושב שאני מקפיד על אלו הג' וד' (פונט) לטרות]. שני פוד אני מתרצה ליקח על העגלה שלי, ואיזה פונט אתה חושב שאני מקפיד עליך (בתמיהה). השלך על העגלה שלי כל משאך ואני אוליכם כרצונך.

כן הוא הדבר ממש בענינינו, כאשר תשאל לאחד כמה נדוניא לקחת, ישיב לך הרבה נדוניא לקחתי ובעזרת ה' אוכל להתפרנס מהן ג' וד' שנים - אפילו אם לא יזדמן לי חלילה שום עסק. וישאלהו האיש, מה תעשה עוד בשישה וארבעים שנה עד תשלום השבעים שנה שהוא בדרך כלל מספר ימי חיי האדם. ויען אותו, אני בוטח בה' שיזמין לי עסק שאוכל להתפרנס מידו הרחבה.

וכיון שסוף כל סוף מוכרח האדם לבטוח בה' שהוא יעזרהו ויכלכל אותו וכל אנשי ביתו מספר מ"ו שנה, הלא הוא יכול לבטוח על הש"י [אפילו אם יקח נדוניא מחצית מכפי דמיונו שעלה לו מזה להתפרנס רק על מעט זמן], שיפרנס אותי מידו הרחבה עוד שנה ושתים. וזהו שאמר הכתוב (תהלים נה כג) 'השלך על ה' יהבך' - [המשא שלך], 'הוא יכלכלך', היינו שלא ישייר על עצמו אף מקצת מן המקצת מן המשא, כיון שבעל כורחו מוכרח האדם לבסוף לבוא לידי מדת הבטחון בכל עניינו ואז בוודאי כשתבטח בו באמת, הוא יכלכלך, וכמו שאמר הכתוב (ירמיהו יז ז) 'ברוך הגבר אשר יבטח בה', והיה ה' מבטחו".

יז. וראה את המובא בבעל שם טוב (פר' לך לך אות מ) 'אומרים בשם אדוני אבי זקני הבעל שם טוב נ"ע זללה"ה, על מאמר חז"ל 'כל מי שיש בו' וכו' (אבות פ"ה מ"ט). וביאר ז"ל, דבאמת צריך להיות באדם גם בחינת שלושה דברים אחרים, היינו אצל עבודת ה' יתברך ברוך הוא, יהיה 'עין רעה' - שלא יספיק לו כל העבודה, רק לילך תמיד ממדריגה למדריגה להוסיף שלמות בכל יום ויום, וכל העבודה שעשה מכבר, יהיה כלא נחשב אצלו נגד העבודה שצריך לעבוד את הבורא ברוך הוא. ו'עין טובה' בעניני עולם הזה - שייספיק במה שיש לו, ולא יהיה נחשב

ואמר הוא ז"ל, שהוא על שאבותם האכילו אותם ממון גזל, שסיגלו ע"י משא ומתן שאינו באמונה, ונתפטמו באיסורים ושב להם לבשר מבשרם, ועל ידי זה נולדים להם תאות ומדות גרועות. והביא לראיה מזפק העוף, על שנהנה מן הגזל לא נתקרב לגבי המזבח, כי לא לרצון יהיה, והגם שהעוף לא נצטווה, הנה הש"י שונא החמס עכ"ד'.

מכח האמונה אפשר לתקן ולזכות למידות טובות

אמנם, ממשיך הבני יששכר (אגרא דפרקא סם) בזו הלשון 'והנה אף על פי כן, אין טענה לאדם לפטור מן הדין, באמרו שאבותיו גרמו לו לחטוא, כי כאשר יתגדל וישים כל לבו לא-ל אמונה, הש"י יעזרהו להתם כל חלאה ולא יאונה אליו כל און. ואברהם אבינו יוכיח, שנולד מטיפת תרח ונתגדל אצלו, וכאשר שם לבו אל ה', והש"י מצא את לבבו נאמן, אמר לו 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך' וכו'.

סייעתא לדברינו הנ"ל, שבזכות אמונה בלב שלם ניצול האדם ממדות רעות הנטבעים בנפשו בחומריותו ע"י שנתפטם באיסור, והוא דאמרו רז"ל (מכילתא בשלח פרשה ו) 'בזכות אמונה נגאלו אבותינו ממצרים', דכתיב (שמות ד לא) 'ויאמן העם', ואמרו בזהר (שמות דף ג) בפסוק (משלי כג ו) 'אל תלחם את לחם רע עין', דאלמלי לא הו טעמו ישראל נהמא דמצראי - לא היו באים לידי שעבוד, והנה ע"י שטעמו

ושמח בטובתו של חברו (פארגינען יענעם). וכן מה ששוכנת בקרבו 'נפש שפלה' והוא שמח בחלקו. וכן מה שהוא מתהלך עם 'רוח נמוכה' ויודע שאיננו טוב יותר מחברו (ער איז גאר נישט באזיך, גאר נישט מיט נישט), הכל נובע מאמונה הטהורה, שמכיר ויודע שכל מה שהקב"ה נותן ומשפיע לו, הרי זה בתורת 'מתנת חיים', בתורת חסד וחסונה, כמבואר.

ויסוד הדברים מצאנוהו במאור עינים (ליקוטים יהושע א ז), שכתב 'ובהתמעט האמונה, בודאי יתמעטו כל המדות טובות'. וכן מצינו באגרא דפרקא (אות קכו) שכתב 'שבזכות אמונה בלב שלם ניצול האדם ממדות רעות הנטבעים בנפשו'.

אכילת ממון גזל מולידה מידות רעות והנה איתא באגרא דפרקא (אות קכו) 'אמר כבוד אדמ"ו הרב הקדוש מה"ר מנחם מענדל, על מה שהוא מן התימא, שאנחנו רואין כמה פעמים הילדים בקטנותם הולכים לבית רבם ומתמידים בלמוד תורתם, ומתפללים בכוונה, ועונים איש"ר, ואמן, ומיישרים אורחותם, ואח"כ כשמתגדלים מתהפכים ח"ו במדות גרועות ומבטלים התורה והתפלה וכיוצא. ומאין יתהווה זה, הרי התורה שלמדו בקטנותם והוא הבל שאין בו חטא (שבת קי"ט), היה מהראוי שתעמוד למשען להם ויסיפו אומץ בנפשותם, כי מצוה גוררת מצוה.

בעיניו כלל תענוגי עולם הזה להיות מתאוה ומשתוקק כלל לזה, רק שיסתפק במה שיש לו ולא ירדף כלל אחר המותרות, וכן השאר שתי מדות אחרות והמשכיל יבין, עד כאן דברי קדשו.

אשר בשר חמורים בשרם, הרי לפניך מבואר כמו שכתבתי'.

מלחמם קנו לעצמם איכות החומריות ומדות רעות, ובזכות אמונה נגאלו ממצרים

מן השטים עד הגלגל - למען דעת צדקות ה'

☆ עומק פרשת בלעם והאתון למעלה מכל השגת בן אנוש ☆ כ"ד אלף שנהרגו במגיפה הם כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא ☆ האריז"ל תיקן ועצר גזירות שמד שגרם בלעם על ידי חטא פעור ☆ הניצוץ הקדוש שהיה בבלעם נתקן בחמורו של רבי פנחס בן יאיר ☆ הגאולה העתידה תלויה בתיקון הקלקול שעשה בלעם לישראל ☆ והשיב לב אבות על בנים

לאיזה ישיבה אני רוצה לילך כנזכר לעיל. ובאותם הישיבות מוסרים לי רזי וגנזי התורה אשר לא נשמעו ולא נודעו אף בזמן התנאים ע"ה. אמר לו כמהר"ר אברהם הלוי ע"ה, ולא יגלה לי הרב מה שלמדו לו עתה בזה הפעם. התחיל הרב ע"ה לשחוק. פתח ואמר: מעיד אני עלי שמים וארץ, אלו הייתי דורש שמונים שנים רצופים לא יכולתי לסיים מה שלמדתי בזה הפעם בפרשת בלעם ובאתון^ט. וממילא, פשיטא לן שאין לנו מעט הבנה והשגה בפרשה זו, אך כגרגיר חול מן הים, נעתיק מה שגילו לנו מפי ספרים וסופרים, וכדלהלן.

כ"ד אלף שנהרגו במגיפה הם כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא

כתבו המקובלים (ספר הגלגולים וספר עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו), שכ"ד אלף

עומק פרשת בלעם והאתון למעלה מכל השגת בן אנוש

על סוד פרשה זו, יש ללמוד מן המסופר בספר עמק המלך (הקדמה שלישיית ד"ה ונחזור לעניינינו) בזו הלשון 'מורנו הרב רבי אברהם הלוי ע"ה, מצאו [להאר"י] שהיה מרחיש בשפתיו בתוך השינה, והלך אליו כבוד מורנו הרב רבי אברהם הלוי והטה את אזנו על פיו של האר"י ז"ל לשמוע מה שהוא מדבר. ובתוך כך ניער הרב משנתו וראה אותו עומד על גביו. אמר לו הרב, מה אתה רוצה בכאן. אמר לו, ימחול לי האדון שראיתי למעלת כבוד תורתו מרחיש בשפתיו והטיתי את אזני כדי להקשיב מה שדבר הרב. אמר לו האר"י ז"ל, תמיד כשאני ישן נשמתי עולה למעלה דרך שבילין ונתיבות הידועים לי, ומלאכי השרת באים בעדי ומקבלים נשמתי ומביאים אותי לפני מט"ט שר הגדול, והוא שואל אותי

יח. כמובא במדרש (שיר השיים רבה ד ג) "תשורי מראש אמנה" - זה אברהם שכתוב בו 'והאמין בה'.

יט. כן מובא בשבחי האר"י (עמ' ו).

(עיין נדרים נ: עבודה זרה כ.) היא כזבי. ולכן אמר, ר' עקיבא (שם) רק שחק ובכה, רק על שנדבק בטומאה. שחק על התיקון ובכה על הקלקול.

ובחיד"א (פתח עינים נדרים נ:): פירש באופן אחר את בכיו של ר' עקיבא, וזו לשונו 'ובספר גלגולי הנשמות מהרמ"ע שקבל ממחר"י סרוק כתב, ד'כזבי' נתקנה באשת טורנוסרופוס שנשאה ר' עקיבא ע"ש. ואפשר, דעל זה בכה, על מה שעשתה בהיותה כזבי, ולתקנה. והרמז 'זה בכה' גימטריא 'כזבי', ושחק שתתקן כשתנשא עמו'^{כא}.

האריז"ל תיקן ועצר גזירות שמד שגרם בלעם על ידי חטא פעור

עוד חידוש מופלא למדנו מדברי הישמח משה (סוף פר' בלק ד"ה איעצך), שכתב בזו

תלמידים אלו, היו כ"ד אלף אנשי שכם שנהרגו במעשה דינה, ולאחר מכן התגלגלו בנשמותיהם של שבט שמעון ועדיין לא תקנו את הפגם, ומשום כך הם נהרגו במגיפה על דבר פעור - בחטא זמרי בן סלוא, עד שלבסוף התגלגלו אצל כ"ד אלף תלמידיו של ר' עקיבא ובמיתתם באו על תיקונם. וזהו 'פסקו' - שלא התגלגלו ומתו עוד (ועיין בשם משמואל עיני ספירת העומר על הגדה של פסח, ד"ה והנה בין פסח לעצרת - מה שהרחיב וביאר בזה)^{כב}.

והנה מצינו בילקוט ראובני (פר' פנחס) שהביא בשם הרמ"ע מפאנו בזו הלשון 'כזבי היה גלגול דינה, זמרי גלגול שכם. ורבי עקיבא היה ניצוץ מנשמת זמרי והוא שכם בן חמור. וזה סוד (פסחים מט:): 'מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמו"ר'. ואשת טורנוסרופוס הרשע שלקח ר' עקיבא

כ. הנה רבי עקיבא היה מעביר על מידותיו, כמובא בגמ' (תענית כה:): ועוד מצינו בגמ' (עירובין כא:): שרבי עקיבא אמר: 'מוטב אמות מיתת עצמי ואל אעבור על דעת חברי'. ועוד מצינו בגמ' (ערכין טז:): 'אמר רבי יוחנן בן נורי, מעיד אני עלי שמים וארץ, שהרבה פעמים לקה עקיבא על ידי. שהייתי קובל עליו לפני רבן (שמעון ברבי) [גמליאל], וכל שכן שהוספתי בו אהבה, לקיים מה שנאמר (משלי ט ח) 'אל תוכח לץ פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך'. ועוד מצינו בגמ' (סנהדרין ק:): 'אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, שבקה רבי עקיבא לחסידותיה'. וממילא תמוה כיצד יתכן שכ"ד אלף מתלמידיו לא נהגו כבוד זה בזה ונענשו שמתו בפרק אחד, כמובא בגמ' (יבמות סב:), והלא רבם רבי עקיבא היה מופת לכל עיני מידות טובות. אך לפי המתבאר, אין לנו השגה בזה מקוצר המשיג ועומק המושג, שהרי תפקידם של תלמידי רבי עקיבא היה לתקן את כ"ד אלף האנשים שמתו במעשה זמרי שנתקן על ידי רבי עקיבא עצמו, ומשום כך סובבה ההשגחה העליונה שימותו מחמת שלא נהגו כבוד זה בזה, ו'סביביו נשערה מאוד' (תהלים ג. ג).

כא. ובזה יובן מה שפסק המחבר (שו"ע או"ח סי' תצג סעי' ב) 'נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג לעומר, שאומרים שאז פסקו מלמות'. ולכאורה צריך ביאור הלשון 'פסקו' מלמות, שמשמע שהם חיו ומתו וחיו ומתו, ובל"ג בעומר פסקו מלמות. אך מהאמור למדנו, שבאמת כ"ד אלף נשמות אלו מתו וחיו כמה פעמים, עד שבל"ג בעומר נשלם תיקונם ולא היו צריכים לרדת שוב להיתקן בעולם הזה, ומשום כך פסקו מלמות.

נפשו של בלעם באה בחמורו של רבי פנחס בן יאיר, וזה יורה שנתקן באחריתו. והגם שמת על ידי ישראל, היה הניצוץ משוקץ, והוצרך להתלבן בגלגולים וליבונים ועמד, עד שבא לאתונו של ר' פנחס בן יאיר, ומשם עלה למקומו הראשון.

הגאולה העתידה תלויה בתיקון הקלקול שעשה בלעם לישראל

והנה שמעתי מהגה"צ (דומ"צ ק"ק סאטמאר - אנטווערפן) הרב ר' חיים יוסף דוד ווייס שליט"א שסיפר מהרה"צ ר' שמואל קרויס זצ"ל, שבשנות הזעם כאשר היה בדרך לעבודה במחנה, הלכו יחדיו כמה מאות יהודים, ואחד מהגרמנים ימ"ש אמר לחברו, בא וראה איך שהיהודים חלשים כמו זבובים, הנה אני מוציא מתוכם חמישים ויורה בכלם, וכך הווה. הלך הגרמני ימ"ש והוציא חמישים איש וירה בכלם, וביניהם היה ר' שמואל קרויס.

לאחר מכן, ר' שלמה אריה - אחיו של ר' שמואל, חזר למחנה ואסף כמה אנשים לומר קדיש על אחיו, והעיד שראה איך ירו על כולם וביניהם על אחיו שמואל - כדי שאם אלמנתו תינצל היא לא תהיה עגונה ותוכל להתחתן.

לפתע באמצע הלילה 'בא הרוג ברגליו' - ר' שמואל קרויס הופיע, וכולם תמהו בראותם את המת - החי מתהלך

הלשון 'במוצאי חג השבועות, אלי דבר יגונב בחלומי, דהאר"י ז"ל חי שלושים וארבע שנים, משום דתיקן מה שקלקל בלעם הרשע - בשלושים וארבע שנים שחי, כמבואר בגמ' (סנהדרין קה:) דחי ל"ד שנים. ואתבונן אלי בבוקר והנה הוא אמת. דבלעם הרשע פעל השמדיות, [ש]על ידי חטא פעור נפערו לגזור עליהם שמדיות, והיינו (במדבר כד יד) 'איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים', והבן זה, והאריז"ל תיקן שלא יהיו שמדיות, והבן זה²².

הניצוץ הקדוש שהיה בכלעם נתקן בחמורו של רבי פנחס בן יאיר

וראה מה שגילה לנו האור החיים (כג י ד"ה עוד לפי) בזו הלשון 'עוד לפי מה שפירשנו בכוונת מאמר 'מות ישרים' - שיהרגוהו ישראל, יתבאר מאמר 'ותהי אחריתי וגו', על פי מה שקדם לנו ממאמרי אנשי אמת, שאין לך קליפה בעולם שאין בה ניצוץ מהקדושה סוד המחיה אותה. וכבר הארכתי בענין זה בכמה מקומות, ובפרשת שלח לך בפסוק (יד ט) 'כי לחמנו הם' וגו', ואותו ניצוץ, כשבעליו נהרג על ידי ישראל, מתברר הניצוץ ההוא הטוב, ולפעמים ידבק בו אם הוא נקי בלא פסולת. והוא מאמר 'תמות נפשי מות ישרים', ובזה 'תהיה אחריתי כמוהו', כי הניצוץ ידבק באיש ישראל והרי הוא כמוהו. ומצינו בדברי המקובלים (ס' הגלגולים להאריז"ל) כי

כב. בשו"ת דברי יואל (או"ח סי' ל אות ה) הביא, שהקשו לו על דברי הישמח משה הנזכרים, מן המובא בספר שבחי האר"י, שהאריז"ל חי ל"ח שנים. ומקדים עם דברי התנא (אבות פ"ה מכ"א) 'בן חמש שנים למקרא', ומיישב לפ"ז בזו הלשון 'אף שהאר"י ז"ל היה קדוש מרחם ונתמלא כל העולם כולו אורה מיום היוולדו, עם כל זה, לתקן טומאת בלעם צריך כח התורה, וזה מתחיל בשנה החמישית וכו'. ונמצא לענין זה החשבון מכוון ל"ד שנים'.

שונא זימה הוא' וכו', ועל ידי שהחטיא אותם נפלו מישראל עשרים וארבע אלף, וביניהם היו נשמות גבוהות ביותר, ובראשם זמרי בן סלוא שהיה נשיא שבט, שנאמר (במדבר כה יד) 'וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמוֹכֵה אֲשֶׁר הוֹכֵה אֶת הַמְדִינִית, זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני'. ומאחר שלגודל קדושת נשמתם לא היה שייך לתקן את כל אותם הנשמות בבת אחת, לכן הקב"ה חילק את נשמותיהם, שבכל דור ירדו כמה חלקי נשמות מהם, ונשמות אלו היו בגזירות ת"ח ות"ט וכו', וכל זה כדי לתקן את מה שגרמה עצת בלעם. ועכשיו בדורנו בתקופה זו, הגיע זמן השלמת תיקון הנשמות, וכל חלקי הנשמות שלא ניתקנו עדיין, ירדו בבת אחת להיתקן בתקופה זו. והיינו מה שנאמר 'מן השיטים' - ששם היה החטא, ו'עד הגלגל' - גלגולי הנשמות במהלך הדורות, 'למען דעת צדקות ה'" - שהכל בא בחשבון מדוקדק לתקן את אשר עיוותו ו'צדיק הוא ה'" (איכה א יח).

והנה, לאחר דבריו הקדושים שנאמרו בחייו ונשנו שנית כשהתגלה אליו מהעולם העליון, יובן מדוע אנו רואים בדורנו כזו ירידה עצומה בענייני צניעות - מה שלא היה מאז דור המבול. משום שהדור שלנו - הדור שקם לאחר חורבן יהדות אירופא, תפקידו לגמור ולהשלים את התיקון לקלוקל שעשה בלעם, ובתקופה זו מתחוללת המלחמה האחרונה בין הקדושה לטומאה, וכידוע, שבשעת הכרעת

לעיניהם, ושאלוהו: ר' שמואל מהיכן באת. הלא מקודם העידו עליך שירו בך למוות. אך הוא השיב להם, באמת ירו עלי ואני שכבתי על האדמה כמו מת, אך לפתע נגלה אלי בחלום מורי ורבי הגה"צ ר' יהושע בוקסבוים מגאלאנטא זצוק"ל הי"ד, ואמר לי: שמואל, אתה לא מת, קום. כששאלתי אותו מה נעשה עימי כאן. השיב לי הרבי, שכשהגוי ירה על כולם, הכדור עף מעל לראשך אך הוא לא נגע בך, אך מרוב הפחד שאחז בך, נפלת והתעלפת, קום מהר ולך לך²¹.

לאחר שהסתיימו ימי מלחמת העולם, הסתובבו הרבה יהודים מיואשים ונפולים ברוחם, בדומה למה שנאמר (יהושע ב יג) 'ולא קמה עוד רוח באיש', וביניהם היה הרה"צ ר' שמואל קרויס, נפול ושובר לשברי שברים. ואז התגלה אליו רבו בשנית, וחזק אותו שיהיה בשמחה רבה, וחזיונו החזיק אותו ושימח אותו עד אחרית ימיו.

בתוך הדברים, שאל ר' שמואל את רבו, אמור נא לי מורי ורבי, מדוע טובחים בנו ללא רחמים, מה זה ועל מה זה.

באותה שעה גילה לו רבו סוד גדול, ושאל אותו: שמואל, האם הנך זוכר מה שפירשתי בפסוק (מייכה ו ה) 'עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל, למען דעת צדקות ה"'. שבלעם נתן עצה לבלק להחטיא את ישראל בבנות מואב, כמובא בסנהדרין (קו) שבלעם אמר לבלק 'אלוקיהם של אלו

כג. עד כדי כך היה מקושר לתלמידיו - אף לאחר הסתלקותו, שהיה נגלה אליהם בחלומות, וכפי ששמעתי באוזניי מפי רבי יונה הערצאג צ"ל (פגשתי בשווייץ בשנת תשל"א), שלאחר המלחמה נגלה אליו רבו (הגר"י בוקסבוים אב"ד גאלאנטא צ"ל הי"ד) בחלום, ואמר לו: יונה, לך עסוק במלאכת ייצור היין, העמד כרמי ענבים, ואז תצליח ותתברך בפרנסה בשפע.

עקבתא דמשיחא, בנינו הם גלגול אבותינו הקדושים שנהרגו רחמנא לצלן בחורבן הנורא שהיה בזמנינו ולא זכו בעיניהם לראות את הגאולה, ועל כן חזרו בגלגול - כדי שעיניהם יראו בביאת המשיח. וזה אפשר לומר בכונת הכתוב (מלאכי ג כג-כד) 'הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וגו', והשיב לב אבות על בנים, רוצה לומר שהאבות יחזרו בגלגול שנית בבניהם - כדי שיזכו לחזות את הגאולה.

וממילא עלינו להעריך כראוי את רום נשמותינו - נשמות קדושי עליון, שזכו למות על קדושת שמו ית', שלא לטנף ולטמא אותם חלילה, אלא אדרבה לחיות על קידוש ה', הן ב'עשה טוב' - בתענוגים רוחניים מקיום המצוות ובפרט משבת קודש ולימוד התורה, והן ב'סור מרע' - בשמירת גדרי הקדושה במחשבה דיבור ומעשה. ועל ידי כך בעזר אלוקי, קליפת בלעם תתבער ותתקרב ביאת אליהו - הוא פנחס שקינא את קנאת ה' על מעשה זימרי בן סלוא (ילקוט שמעוני במדבר רמז תשעא)⁷², שיבוא במהרה בימינו לבשר על הגאולה, כמו שנאמר (מלאכי ג כג-כד) 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם'⁷³.

המלחמה, כל צד מוציא את כל כלי מלחמתו ואת כל חיילותיו וגייסותיו - כדי לנצח במלחמה.

ועל מלחמה זו נאמר (שמות יז טו) 'מלחמה לה' בעמלק מדור דור' - עד ביאת המשיח, שהרי שורש קליפתם של בלעם ובלק באה מעמלק, כמובא בזוה"ק (פר' בלק קצד). שב' האותיות האחרונות של בלעם ובלק הם עמלק. וקליפת עמלק היא טומאה, כמו שנאמר (דברים כה יח) 'אשר קרך בדרך', ופירש"י שם 'לשון קרי וטומאה'.

והשיב לב אבות על בנים

עוד זכורני שרבינו הדברי יואל זיע"א עורר בלהבות אש על כך שאבותינו הקדושים שנהרגו על קדושת ה' בחורבן יהדות אירופא, לא זכו לראות את הגאולה, והם באו לפני כסא הכבוד ושאלו על כך מדוע לא זכו לראות את פני המשיח. והקב"ה שמע את קול תחינתם ומשאלתם והוריד את נשמותיהם בדורנו - דור עקבתא דמשיחא לגופים שלנו. וכשניגאל במהרה בימינו, תחזינה עינינו - עיניהם בשובו ית' לציון ברחמים.

וראה בדברי יואל (פר' משפטים עמוד קנ) שהובאו דבריו אלו בזו הלשון 'והנה אפשר לומר כי עכשיו בדורנו - דור

כד. זו לשון הילקוט שמעוני 'אמר רבי שמעון בן לקיש, פינחס הוא אליהו. אמר לו הקב"ה: אתה נתת שלום בין ישראל ובני בעולם הזה, אף לעתיד לבא אתה הוא שעתיד ליתן שלום ביני לבין בני, שנאמר 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' וגו' והשיב לב אבות על בנים'.

כה. וכמובא בתרגום יונתן (במדבר כה יב) על מה שנאמר בפנחס 'לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום', שתרגומו 'ויחי לעלמא למבשרא גאולתא בסוף יומיא'.

כי הכיתני זה שלש רגלים

☆ שלש רגלים תחוג לי בשנה ☆ תלמידיו של אברהם אבינו ותלמידיו של בלעם הרשע ☆ תשובת האתון לבלעם

וצריך ביאור מה רמזה האתון לבלעם בעקירת 'שלש רגלים' יותר משבת קודש או שאר מצוות התורה, הלא אם היה בלעם עוקר את ישראל חלילה, היו מתבטלים מכל מצוות התורה כולה ולא דווקא משלושת הרגלים¹².

תלמידיו של אברהם אבינו ותלמידיו של בלעם הרשע

בכדי לבאר זאת, נראה להקדים את דברי התנא (אבות פ"ה מ"ט) 'כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע. 'עין טובה' ו'רוח נמוכה' ו'נפש שפלה' - מתלמידיו של אברהם אבינו. 'עין רעה' ו'רוח גבוהה' ו'נפש רחבה' - מתלמידיו של בלעם הרשע. מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע. תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא וכו'".

שלש רגלים תחוג לי בשנה

'ותאמר לבלעם, מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים' (כב כח). הנה נאמר בפר' משפטים (שמות כג יד) 'שלש רגלים תחוג לי בשנה'. ופירש"י 'רגלים - פעמים, וכן (כב כח) 'כי הכיתני זה שלש רגלים'. ובפשטות, מה שרש"י הביא את דברי האתון לבלעם 'שלש רגלים', בא לראיה ודוגמא לפירושו, שכמו שאצל האתון כשאמרה התורה 'רגלים' הכוונה ל'פעמים', כך כאן מה שנאמר 'שלש רגלים', הכוונה לשלש פעמים.

אכן, מדברי המדרש רבה (פרשתו כ יד) למדנו, שמלבד הפירוש למילת 'רגלים', ישנה עוד שייכות בין שלשת הרגלים האמור על מועדי השנה לבין שלשת הרגלים שהכתה האתון את בלעם. וזו לשון המדרש "ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים", רמזה לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים'.

כז. בשם הגר"א מובא (קובץ אסיפת החכמים א', טללי אורות) לבאר זאת עפ"י דברי המדרש (לא ידוע מקורו), שהקב"ה אמר לבלעם: אם תעקור את ישראל מי יקיים התורה, הלא חזירתי על כל אומה ולשון ולא קבלוה. נענה בלעם ואמר להקב"ה: 'אני אקיים'. אמנם, על ידי שהאתון לחצה את רגלו של בלעם, הוא נעשה חיגר כמובא בגמ' (סוטה י), וקיימא לן במסכת חגיגה (ב). 'הכל חייבין בראיה, חוץ מחיגר וסומא' וכו'. ולזאת התכוונה האתון לרמוז לו, היאך אתה מבקש לעקור אומה שחוגגת ג' רגלים, הלא מאחר שנעשית חיגר אינך יכול לקיים מצוות ראייה... (מעין רעיון זה מובא בספר 'המגיד' לבעל הפרי מגדים, בשם הדיין ר' קאפעל מלובלין זצ"ל, פר' בלק עמ' רלב).

לאחרים¹². ומלבד זאת, מחמת מה שיש להם נפש רחבה אין להם שובע לעולם, ואין עושרם מניח להם לישון, על דרך מה שאמר שלמה המלך ע"ה (קהלת ה יא) 'והשובע לעשיר איננו מניח לו לישון', ונמצא שכל ימיהם אינם אוכלים בהשקט ונחת, וכמו שנאמר 'הרשעים כים נגרש השקט לא יוכל' (ישעיה נז ט)¹³.

ומשמעות 'תלמידי', הווי אומר, שהכוונה לאלו שלומדים מהליכותיהם והולכים בדרכיהם - עד היום הזה. שתלמידי של אברהם אבינו הם האנשים שיש להם 'עין טובה', וכמו שפירש"י (אבות ה יט) 'עין טובה, שאין לו קנאה על חברו וחביב עליו כבוד חברו ככבודו'¹⁴. ואילו תלמידי של בלעם הרשע, הם האנשים שעניניהם רעה ואינם יכולים לראות את הצלחת זולתם. וכן תלמידי אברהם אבינו רוחם נמוכה והם ענווים ושפלי ברך (רש"י שם), ואילו תלמידי של בלעם רוחם גבוהה ומלאים בגאווה על זולתם, וכמו שאמר בלעם (כב יג) 'כי מאן ה' לתני להלוך עמכם', ופירש"י (ד"ה להלוך עמכם) 'אלא עם שרים גדולים מכם. למדנו שרוחו גבוהה ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום אלא בלשון גסות'. וכן תלמידי אברהם אבינו יש להם 'נפש

ובצפנת פענח (לבעל התולדות יעקב יוסף זיע"א, פר' שמות) הקשה כמה קושיות על משנה זו. ראשית כל, מהי שאלת התנא 'מה בין תלמידיו וכו', הלא גלוי וידוע לכל שתלמידי של אברהם יורשים חיי העולם הבא ואילו תלמידי של בלעם יורשים גיהנום. עוד קשה, מדוע נאמר 'תלמידי' ולא אברהם אבינו עצמו כנגד בלעם הרשע בעצמו. עוד יש להקשות, מה הכוונה 'תלמידי של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה', הלא תלמידי אברהם אבינו חיים בצער ובדוחק, ובפרט בגלות כמובא בזה"ק (ח"ב קפח), ולכאורה היה יותר מתאים לומר על שכון בעולם הבא, כמו שדרשו חז"ל (קדושין לט): את מה שנאמר (דברים כב ז) 'למען ייטב לך והארכת ימים', שהכוונה 'בעולם שכולו ארוך' (עיין עוד בדבריו שהקשה עוד כמה קושיות).

ותירץ וביאר, שהתנא בא למדנו מהו ההבדל בין תלמידי אברהם לתלמידי בלעם בתוכני העולם הזה. שתלמידי אברהם אבינו יש להם עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, ומשום כך הם אוכלים ושבעים בעולם הזה בנחת - אפילו במיעוט שיש להם, כיון שאין להם נפש רחבה. ואילו תלמידי בלעם הרשע יש להם עין רעה, ומתוך כך עניניהם רעה במה שיש

כז. וכמו שנאמר אצל בלעם (במדבר כב ד) 'וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו', ופירש"י (שם ד"ה וישא) 'ביקש להכניס בהם עין רעה'.

כח. עיין בבעש"ט (פרשת לך לך אות לט).

כט. מעין זה פירש רבינו יונה (שם ד"ה והווי שאמר) מהו 'עין טובה', וזו לשונו 'רוצה לומר מדת הנדיבות, שהיא מדה נאה ומשובחת'. והיינו כפי שמצינו אצל אהרן כהנא קדישא, שהקב"ה אמר למשה רבינו עליו (שמות יד ד) 'וראך ושמה בלבו', כמובא שם ברש"י (ד"ה וראך) 'וראך ושמה בלבו, לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה'.

אליו לבו, תקשר נפשו בנפשו, ויחול עליו מהשפע אשר עליו, ויהיה לו נפש יתירה, וזהו שנאמר (ישעיהו ל ב) 'והיו עיניך רואות את מוריך'. וממילא מי שהוא תלמיד של אברהם אבינו והולך בדרכיו, הריהו מקושר אליו ונשפע עליו שפע תמידי ממידותיו והליכותיו^א, ואילו מי שהוא תלמידו של בלעם הרשע ח"ו, הריהו מקבל ממנו רוע לב ומידות מושחתות, וממילא יש לבלעם שייכות עמו בכדי לקלל אותו.

ועל כך השיבה האתון לבלעם: 'כי הכיתני זה שלש רגלים'. דע לך בלעם, הנך טועה בדבריך - שיש לך שייכות עם ישראל בכדי לקללם! לך ותראה את היהודים אוכלים בחג הפסח 'מצה' שמרמזת על 'רוח נמוכה', שהרי המצה נקראת (דברים טז ג) 'לחם עוני'. ובחג השבועות יש להם 'עין טובה' אחד על השני, כמו שנאמר (שמות יט ב) 'ויחן שם ישראל נגד ההר', ופירש"י (שם ד"ה ויחן) 'כאיש אחד בלב אחד'. ובחג

שפלה, מפני שהם חיים בפשיטות ושמחים עם כל מה שה' נותן בחלקם, לעומת תלמידי בלעם שנפשם רחבה, וכמה שיהיה להם מותרות והנאות, לא די להם בזה, וכמו שאמר בלעם (כב יח) 'אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב'.

תשובת האתון לבלעם

והנה, כשבלעם בא לקלל את עם ישראל, לכאורה איזו שייכות יש לו עם ישראל - שמתוך כך חשב שיש לו כוח לקלל אותם. אך נראה לומר, שבלעם טען שיש לו בתוך ישראל 'תלמידים' עם צרות עין, עם גאווה ועם נפש רחבה, חבורה שלמה.

והנה מצינו ברדב"ז (שו"ת ח"ג תתק"י) שהקשר בין תלמיד לרב הוא קשר חי וקיים - שנשפע שפע מהרב לתלמיד. וזו לשונו 'בהיות האדם מכויין אל רבו ונותן

ל ביתר ביאור ועומק נעתיק את המובא בפנים יפות (פר' חיי שרה כג ח ד"ה ואברהם) בהאי לישנא 'ואברהם זקן בא בימים (כד א), איתא במדרש (בראשית רבה נט ה) 'אברהם היה מברך את הכל וכו' ומי מברך את אברהם, הקב"ה'. יש להבין עפ"י מה שאמרו חז"ל (יומא כה:) 'מימיהן של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם, אברהם זקן ויושב בישיבה, שנאמר 'ואברהם זקן'. ואמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"א) 'איזה חכם הלומד מכל אדם'. ואמרו עוד (מכות י.) 'מתלמידי יותר מכולם'. ענינו הוא, לפי שאמרו חז"ל (עירובין מז:) 'לאו מכל אדם זוכה ללמוד, מפני שהתלמידים נשמתם נאצל משרשו - שהוא נשמת הרב המלמד אותם, ואי אפשר לו לקבל החכמה אלא מצינור שהוא שרש נשמתו, הרי כשרצון השי"ת להשפיע לתלמידים - לכל אחד חלק חכמתו, הוא משפיעו דרך הצינור שהוא שורש נשמת החכם, הרי שבשבילם הוא מקבל חכמה כדי להשפיע להם, וזהו שאמרו שלומד מכל אדם שהוא מקבל מכל התלמידים, שעל ידם הוא מקבל חכמה להשפיעם'.

לא. וכמובא בשפת אמת (פר' לך לך שנת תרס"ב) בהאי לישנא 'וכח האבות מסייע לנפשות בני ישראל לעולם. כתיב (בראשית יז א) 'התהלך לפני יְהוָה תמים', לשון זה כמו (בראשית יב ב) 'וְיָהִי בְרַכָּה' - שהברכות מסורים בידך. כמו כן אברהם שורש התמימות לתת שלימות לכל הנמשכים אחריו, כדאיתא במשנה 'תלמידי של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין לעולם הבא', זה בחינת

(ט) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו'. וזכות אבות מסייעת אותנו ללכת בדרכיהם, כמובא בתפארת שלמה (פר' תזריע ד"ה אדם) על מה שנאמר (בראשית יח כב) 'ואברהם עודנו לפני ה'', וזו לשונו 'ובעשות האדם המצוה ועובד ה' באהבה וחסד בחינת אברהם אבינו ע"ה, מתעורר אברהם אבינו לעזרתו, כמו שנאמר (בראשית יח כב) 'ואברהם עודנו עומד לפני ה''. וכן יהי רצון, שנזכה ללכת בדרכי אבות, ביתר שאת ויתר עוז, לעלות ולהתעלות בתורה ומידות טובות, לטוב לנו כל הימים²¹.

הסוכות מתגלה שבקרבים שוכנת 'נפש שפלה', שהרי הם יוצאים לז' ימים מדיירת קבע לדירת ארעי - שאינה צריכה אלא שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח (סוכה ד:). וממילא כלל ישראל כולו נחשב ל'תלמידיו של אברהם אבינו' ואין לך כל קשר ושׂיכות עמהם בכדי לקלל אותם, אלא אדרבה, הם מרוחקים ממך והם תלמידיו של אברהם אבינו שהקב"ה הבטיח לו (בראשית יב ג) 'ואברכה מברכיך ומקללך אאור'²².

והנה כל בר ישראל הצטווה ללכת בדרך שהוריש לנו אברהם אבינו ע"ה ולהידבק במידותיו, כמו שנאמר (בראשית יח

תמימות - להיות חלק שלמטה דבוק בחלק שלמעלה, בנח כתיב (בראשית ו ט) 'תמים הָיָה' - לפי שעה, [ובאברהם נאמר] 'וְהָיָה תָמִים', הוא סדר קבוע ליתן שלימות לכל הדורות'.

לב. עפ"י רעיון זה, יש לבאר עוד קושיא שהקשו על דברי התנא באבות, לשם מה הקדים התנא וכתב 'שלושה דברים וכו' ושלושה דברים אחרים', והרי גלוי לכל שהם ג' דברים, וכמו שלא הזכיר התנא שג' דברים מוציאים את האדם מן העולם, הקנאה והתאוה והכבוד, אלא שנה אותם בלא הקדמת מספר (אבות פ"ד מכ"א). אכן לדברינו יבואר, ששלושת המידות הללו מונים אותם במניין שלש, כדי לרמוז על מה שג' מידות הללו מתבטאות בשלושת הרגלים כמבואר, ובזכות זה עם ישראל הם בכלל תלמידיו של אברהם ואין לבלעם שייכות כדי לקלל אותם. ועיין בשם משמואל (פר' בלק שנת תרע"ב) שכתב בדומה לכל רעיון דברינו.

לב. וראה בספר ליקוטי יהודה (פרשתן) מה שכתב דברים נפלאים בשם החידושי הרי"ם, וזו לשונו 'אדוני אבי זקני - החידושי הרי"ם ז"ל אמר: חסידים משתוקקים שיהיה להם רבי, ולמה לא תהיו משתוקקים לבקש שיהיה לכם ג' מדות הללו: 'עין טובה' רוח נמוכה ו'נפש שפלה', ואז תהיו מתלמידיו של אברהם אבינו ע"ה (אבות פ"ה מ"ט) ואברהם אבינו ע"ה יהיה לכם לרבי. ודברי המשנה הקדושה נאמנים בוודאי, ולדבק את עצמו באחת מהג' הללו 'עין טובה' - אשר ממנה יוכל להשיג הכל, ולמה יהיה דבר קשה להפריד ממנו המדה רעה 'קנאה', מה יזיק לו שיש לחבירו, והא בענין 'עדות', הדין הוא שפסול הנוגע בממון או קרוב, ולא פסול מחמת נגיעת קנאה שרוצה שלא יהיה לחבירו. הרי רואים מזה, שדבר פשוט וישר הוא שלא לקנאות'.

